

Nationella kommitténs strategi för att ersätta djurförsök

I försöksdjursdirektivet¹ anges att: ”Detta direktiv är dock ett viktigt steg mot att uppnå det slutliga målet att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det”.

Sveriges nationella kommitté har beslutat att ta fram och använda denna strategi som vägvisare för sitt arbete med att ersätta djurförsök.

Inledning

Nationella kommittén

Den nationella kommittén för skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål är en rådgivande instans som ska finnas i alla EU:s medlemsländer². Nationella kommittén ska främja och samordna arbetet med 3R tillsammans med berörda aktörer. I Sverige är kommittén sammansatt av ledamöter från akademien, näringen, myndigheter och intresseorganisationer. Ledamöterna har erfarenhet inom djurskydd, veterinärmedicin samt olika forskningsområden. Kommittén fungerar som styrgrupp för Sveriges 3R-center³ som utför merparten av kommitténs uppdrag.

Vad är djurförsök?

I försöksdjursdirektivet, som gäller i hela EU, definieras djurförsök utifrån det ingrepp som djuren ska utsättas för. Om ingreppet kan orsaka smärta eller lidande som är jämförbart med ett nålstick eller mer, är det ett djurförsök enligt EU:s definition⁴. EU har också som mål att ersätta alla djurförsök så snart det är vetenskapligt möjligt⁵.

---

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

² Artikel 49 Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

³ 4 § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2017:44) om instruktion för Nationella kommittén för skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

⁴ Artikel 3.1 Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

I Sverige har vi en bredare definition av djurförsök. Djurskyddslagen anger att det är syftet med försöket som avgör om det är ett djurförsök eller inte⁶. Definitionen har ingen koppling till om djuret riskerar att känna smärta och lidande i försöket. I Sverige kan det därför vara ett djurförsök att exempelvis titta på djur och dra slutsatser om deras beteende, lika väl som att använda djur för att testa om och till vilken grad ett ämne är giftigt.

Att säga att alla djurförsök ska ersättas har därför helt olika innebörd beroende på om den som talar utgår från EU:s definition eller den svenska definitionen av djurförsök.

Vad är 3R?

Begreppet 3R myntades på 1950-talet och står för de engelska orden Replace, Reduce och Refine - att ersätta, minska och förfina djurförsök. Idag är 3R en viktig grund i både svenska och europeiska lagar som handlar om djurförsök.

Försöksdjursdirektivet anger bland annat att djurförsök inte får utföras om det finns andra metoder som ger lika bra eller bättre resultat⁷.

Nationella kommittén ska arbeta med alla de tre R:en och skiljelinjen mellan dem är inte alltid tydlig. En metod för att ersätta delar av ett djurförsök kan leda till att antalet djur som används minskar. Samtidigt kan en metod för att förfina djurförsök leda till att färre djur används, och till sist kanske också att djurförsöket helt kan ersättas.

Vissa metoder kan ersätta djurförsök men är inte fria från djurderiverade produkter. Till exempel kan fetalt kalvserum användas för att celler ska växa bättre i odling och antikroppar som är framtagna genom djurförsök kan användas i olika analysmetoder.

Pågående initiativ för att ersätta djurförsök

I Nationella kommitténs och 3R-centrets verksamhet pågår redan många insatser för att sprida information om utveckling, utvärdering och användning av djurförsöksfria och helt djurfria metoder. Det handlar om artiklar, intervjuer, filmer och annat informations- och fördjupningsmaterial samt aktiviteter i form av digitala och fysiska seminarier, utbildningar, workshoppar, nätverksmöten och andra mötesplatser för diskussion och kunskapsutbyte. Redan 2019 startade 3R-centret ett Replace-nätverk, där alla som är intresserade av att ersätta djurförsök kan vara med och diskutera och ta del av information.

3R-centret gör också riktade insatser för och tillsammans med målgrupper så som myndigheter, forskningsfinansiärer och djurskyddsorgan. I Sverige finns sex

---

⁶ 1 kap. 3 § djurskyddslagen (2018:1192).

⁷ Artikel 13.1 Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

myndigheter som tidigare har fått i uppdrag av regeringen att ta fram 3R-strategier för sitt arbete då de genomför, beställer eller använder data från djurförsök. Forskningsfinansiärer skulle kunna ha en viktig roll i att driva 3R-frågan framåt då de bedömningskriterier som de använder i sina utlysningar starkt påverkar vilka forskningsprojekt som får anslag. Djurskyddsorganen har en viktig funktion nära de forskare som planerar och utför djurförsök och är därmed en viktig kontaktpunkt för kunskap och information. 3R-centret riktar också insatser till kommande generationer av forskare – dagens skolelever och studenter.

Sedan 2021 har regeringen även placerat uppdraget som nationell kontaktpunkt för PARERE-nätverket (EURL ECVAM Network for Preliminary Assessment of Regulatory Relevance) hos 3R-centret⁸. Genom PARERE samlar EU:s referenslaboratorium för djurförsöksfria metoder (EURL ECVAM) in information från myndigheter i medlemsländerna om den potentiella regulatoriska relevansen hos metoder som föreslagits för validering. Förutom internationella kontakter inom PARERE-nätverket har Nationella kommittén och 3R-centret också kontakt och samarbete med nationella kommittéer och 3R-center i andra medlemsländer.

EU-initiativ för att ersätta djurförsök

Under hösten 2021 antog EU-parlamentet en resolution som uppmanar EU-kommissionen att ta fram planer och åtgärder för att skynda på övergången till djurfri innovation i forskning, testning och utbildning⁹. EU-kommissionen svarade vid detta tillfälle att försöksdjursdirektivet är fullt tillräckligt för att driva på ersättningen av djurförsök från lagstiftningens håll och att man inte planerar att ta fram en strategi, färdplan eller något annat liknande dokument¹⁰.

Från hösten 2021 och ett år framåt pågick sedan ett European Citizens' Initiative med titeln "Save Cruelty Free Cosmetics - Commit to a Europe without animal testing"¹¹. Kampanjens namninsamling uppmanade EU-kommissionen att fasa ut användningen av djurförsök i säkerhetstester av kosmetika och andra kemikalier samt att ta fram en ambitiös plan för arbetet med att fasa ut djurförsök som används i andra syften, så som forskning. Initiativet samlade in över en miljon signaturer och som svar har EU-kommissionen utlovat¹² och även påbörjat initiativ för att skynda på arbetet med att ersätta djurförsök inom flera områden.

---

⁸ 8 kap. 5 § djurskyddsförordningen (2019:66), uppdragets ursprung i artikel 47.5 Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

⁹ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0387_EN.html

¹⁰

<https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/2784%28RSP%29>

¹¹ https://citizens-initiative.europa.eu/initiatives/details/2021/000006_en

¹² [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C\(2023\)5041&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C(2023)5041&lang=en)

Arbetet har startat med en gemensam färdplan för att fasa ut djurförsök i säkerhetstester av olika typer av kemikalier så som industriella kemikalier, bekämpningsmedel och läkemedel för människor och djur. Dessutom finns det i arbetet med en ny politisk agenda inom European Research Area ett förslag från Kommissionen och Nederländerna om arbete för att ersätta djurförsök i läkemedelsutveckling och biomedicinsk forskning.

Varför en strategi?

En strategi är något som långsiktigt pekar ut viljeriktningen för dem som står bakom strategin. Nationella kommittén anser att det behövs en gemensam vägvisare i arbetet med att ersätta djurförsök och att ett sådant dokument också ger Sverige och svenska aktörer bättre förutsättningar att aktivt ta del i de processer som nu pågår inom EU.

Strategin ska styra kommitténs eget arbete när det handlar om att ersätta djurförsök och utgöra ett underlag i det årliga arbetet med kommitténs verksamhetsplan. Strategin ska samtidigt vara en naturlig utgångspunkt för dialog och samarbete mellan berörda aktörer i samhället.

Hur har strategin tagits fram?

Nationella kommittén har tagit fram strategin med hjälp av information från och samtal med aktörer som berörs av arbetet. I arbetet har kommittén identifierat faktorer som saknas för att djurförsök ska kunna ersättas och idéer för hur arbetet ska kunna genomföras. Materialet ligger till grund för de fokusområden, delmål och exempel på konkreta insatser som igår i strategin.

Aktörer som berörs av strategin

Följande grupper (i bokstavsordning) är berörda av strategins fokusområden och delmål:

- Djurförsöksetiska nämnder
- Djurskyddsorgan
- Djurskyddsorganisationer
- Forskare och forskarkollektivet, både de som använder djurförsök och de som använder eller utvecklar djurförsöksfria metoder
- Forschungsfinansiärer, offentliga och privata
- Lärosäten, högskolor och universitet
- Myndigheter
- Politiker och beslutsfattare
- Studenter och elever
- Tillverkande industri

- Tjänsteföretag och institut som utför säkerhetstester av produkter och utvecklar nya metoder

Utvärdering, måluppfyllelse och uppdatering

Nationella kommittén kan bara besluta om och finansiera sitt eget och 3R-centrets arbete. De medel som kommittén tilldelas får inte användas till forskning eller delas ut som forskningsanslag. Många av strategins delar ligger därför utanför kommitténs egen räckvidd. För att kommittén ska ha möjlighet att driva processen med att ersätta djurförsök på ett framgångsrikt sätt krävs därför kontakter, diskussioner och goda relationer med många andra aktörer.

Hur stor del av de insatser som ingår i strategin som kommittén kan förväntas genomföra eller verka för under ett visst år beror till stor del på vilken budget som kommittén och 3R-centret tilldelas.

Att mäta effekten av kommittén och 3R-centrets arbete är svårt. Inte heller EU:s övergripande mål om att ersätta djurförsök så snart det är vetenskapligt möjligt går att utvärdera på kort sikt. Inom EU förs statistik över användningen av försöksdjur¹³. Den forskning som utförs är dock i ständig förändring och nya forskningsområden där djurförsök används kan komma till, samtidigt som djurförsök ersätts inom andra områden. På kort sikt är därför denna typ av statistik inte något tillförlitligt mätetal för effekten av arbete med att ersätta djurförsök.

Vissa av de insatser som ingår i strategin anger att något ska öka, i de fallen finns möjlighet att mäta om en sådan förändring kommer till stånd. Förändrade tankegångar eller utökade nätverk och samarbeten går dock inte att mäta på samma sätt. Andra mätetal och utvärderingsmetoder behöver därför utvecklas för att utvärdera strategins effekt.

Teknik- och metodutveckling kan snabbt ändra förutsättningarna för ny forskning och påverkar i högsta grad möjligheterna att ersätta djurförsök. Fokusområden och målsättningar måste därför uppdateras i takt med utvecklingen. När kommittén utvärderar sitt arbete ska också denna strategi utvärderas och vid behov uppdateras.

---

¹³ Artikel 54.2 Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

Strategi för att ersätta djurförsök

Syfte

EU har som mål att så snart det är vetenskapligt möjligt ersätta alla djurförsök¹⁴. Det är ett av de tre R:en – Replace. En del av Nationella kommitténs uppdrag är att bidra till att unionen uppnår detta mål.

Nationella kommittén har tagit fram en strategi för det svenska arbetet med att ersätta djurförsök. Syftet med strategin är att den ska fungera som en gemensam vägvisare för att fler och fler djurförsök ska kunna ersättas med djurförsöksfria metoder.

Strategin ska styra kommitténs eget arbete när det handlar om att ersätta djurförsök och utgöra ett underlag i det årliga arbetet med kommitténs verksamhetsplan. Strategin ska samtidigt vara en naturlig utgångspunkt för dialog och samarbete mellan berörda aktörer i samhället.

Avgränsningar och definitioner

I arbetet med den här strategin har samtalen i första hand fokuserat på att ersätta den typ av djurförsök som ingår i EU:s definition. I sitt arbete strävar Nationella kommittén samtidigt efter att så få djur som möjligt ska användas även enligt den svenska definitionen.

Kommittén vill inte föreslå några åtgärder eller tidsramar som kan hindra forskning och vetenskapliga framsteg. Kommittén vill heller inte föreslå åtgärder som kan innebära att djurförsök flyttas från Sverige till andra länder.

Nationella kommittén använder begreppet djurförsöksfria metoder för metoder som inte använder försöksdjur, och djurfria metoder för metoder som inte använder några produkter alls som kommer från djur.

Fokusområden

I Nationella kommitténs strategi för att ersätta djurförsök har tre fokusområden formulerats:

- A. Kunskap och samarbete om djurförsöksfri forskning ska öka
- B. Djurförsöksfria metoder ska utvecklas och utvärderas i snabbare takt
- C. Djurförsöksfria metoder ska implementeras och ersätta djurförsök så snart det är vetenskapligt möjligt

---

¹⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.

Under varje fokusområde finns tre delmål till vilka olika insatser kan kopplas. Nedan presenteras strategins fokusområden och delmål i en översiktlig tabell. Efter tabellen följer en mer ingående presentation där också exempel på insatser ingår.

A. Kunskap och samarbete om djurförsöksfri forskning ska öka	B. Djurförsöksfria metoder ska utvecklas och utvärderas i snabbare takt	C. Djurförsöksfria metoder ska implementeras och ersätta djurförsök så snart det är vetenskapligt möjligt
A1. Sprida information om hur djurförsök kan ersättas och vilka metoder som finns tillgängliga	B1. Verka för ökade incitament för utveckling och utvärdering av djurförsöksfria metoder	C1. Verka för ökade möjligheter och incitament att ersätta djurförsök
A2. Skapa och upprätthålla neutrala mötesplatser för samtal om att ersätta djurförsök	B2. Verka för ökat samarbete mellan olika aktörer i utveckling och utvärdering av djurförsöksfria metoder	C2. Verka för att djurförsöksfria metoder som finns tillgängliga implementeras i högre grad
A3. Bidra till ökad kunskapsöverföring och samarbete när det gäller djurförsöksfria metoder	B3. Sprida information om utvärdering och formell validering av metoder samt olika myndigheters regler och krav	C3. Verka för att lagstiftning och regelverk uppdateras för användning av djurförsöksfria metoder

Fokusområde A: Kunskap och samarbete om djurförsöksfri forskning ska öka

För att djurförsök ska kunna ersättas krävs att information om nya metoder eller användningsområden når nya möjliga användare. För att kunskapen ska förankras och fördjupas ser vi att samarbeten, inte minst mellan olika forskargrupper, är en nyckel. Arbetet inom Nationella kommittén och 3R-centret kan främja samarbete och kunskapsutbyte. Samarbete kan också främjas genom finansiering och gemensam infrastruktur.

Kunskap om nya metoder kan också öka genom att nya forskare – dagens skolelever, studenter och forskarstuderande – får utbildning i och om djurförsöksfria och helt djurfria metoder och utmanas att tänka i nya banor.

Med koppling till kunskap ser vi också att diskussionen i samhället i stort och inte bara bland forskare, är en viktig del i att ersätta djurförsök. För att kunna fasa ut djurförsök behöver vi driva på en attitydförändring, där djurmodeller inte längre ses som en gyllene standard. I detta arbete finns många olika målgrupper, från ungdomar och forskarstudenter till etablerade forskare, myndigheter och tidskrifter. Även här behöver Nationella kommittén och 3R-centret samarbeta med en stor bredd av aktörer.

Delmål och exempel på insatser:

A1. Sprida information om hur djurförsök kan ersättas och vilka metoder som finns tillgängliga

Genom främst 3R-centrets kanaler och aktiviteter sprider Nationella kommittén information riktad till olika målgrupper, om hur djurförsök kan ersättas och om nya djurförsöksfria metoder som är tillgängliga.

Exempel på konkreta insatser för att sprida information om hur djurförsök kan ersättas:

- upprätthålla, och när så är möjligt utöka, 3R-centrets utbud av seminarier och webinarier
- upprätthålla, och när så är möjligt utöka, 3R-centrets utbud av nyheter och andra former av snabbt förmedlad information
- upprätthålla, och när så är möjligt utöka, 3R-centrets utbud av informationsmaterial så som artiklar, intervjuer och filmer
- tillgängliggöra, och vid behov utöka, 3R-centrets utbud av utbildningsmaterial riktat till studenter och elever
- delta med material på forskningskonferenser och publika vetenskapsevenemang
- anordna riktade informationstillfällen för bland annat politiker och beslutsfattare
- anordna utbildningstillfällen för bland annat ledamöter i de regionala djurförsöksetiska nämnderna
- verka för att 3R-frågan blir ett naturligt och varaktigt inslag i utbildning inom grundskolan, gymnasiet, universitetens grundutbildningar och forskarutbildning.

För att hitta relevanta exempel på djurförsöksfri och helt djurfri forskning ska Nationella kommittén arbeta på flera olika sätt. Information för spridning ska samlas in i 3R-centrets dagliga verksamhet, genom samarbete med andra aktörer, i de internationella nätverk som kommittén och 3R-centret är en del av och genom insamling av goda exempel från exempelvis forskare, djurskyddsorgan och myndigheter. Kommittén ska också i ökande grad arbeta med målgruppsanalys så att rätt information når rätt mottagare i rätt tid samt aktivt sträva efter att inkludera och nå ytterligare personer och verksamheter så att fler får ta del av för dem relevant information om att ersätta djurförsök.

A2. Skapa och upprätthålla neutrala mötesplatser för samtal om att ersätta djurförsök

Genom 3R-centrets kanaler ska Nationella kommittén erbjuda och bjuda in till olika mötesplatser där forskare, forskarstudenter, forskningsfinansiärer, myndigheter,

politiker och samhällsmedborgare får möjlighet att samtala om djurförsök och hur de kan ersättas.

Exempel på konkreta insatser för att skapa och upprätthålla neutrala mötesplatser för samtal om att ersätta djurförsök:

- upprätthålla, och när så är möjligt utöka, 3R-centrets utbud av nätverksmöten för olika målgrupper
- upprätthålla, och när så är möjligt utöka, 3R-centrets utbud av nätverksmöten inom avgränsade forskningsområden
- utveckla arbetet med Replace-nätverket som ett forum för samtal
- anordna workshoppar eller andra former av neutrala mötesplatser för samtal
- ta fram samtalsunderlag och diskussionsfrågor riktat till olika målgrupper, till exempel djurskyddsorgan och regionala djurförsöksetiska nämnder
- skapa arenor för och underlag till samtal bland skolelever, studenter och forskarstuderande
- sammanföra grupper och facilitera samtal dem emellan, till exempel forskare och ledamöter i de regionala djurförsöksetiska nämnderna.

I arbetet ska kommittén aktivt sträva efter att nå och organisera mötesplatser för ytterligare personer och verksamheter så att så många som möjligt bjuds in till att vara med i olika former av samtal.

A3. Bidra till ökad kunskapsöverföring och samarbete när det gäller djurförsöksfria metoder

Nationella kommittén ska bidra till kunskapsutbyte, samarbete och gemensam infrastruktur för att underlätta implementering av djurförsöksfria metoder i forskargrupper.

Insatser för att sprida information och underlätta diskussion kan leda till ökad kunskapsöverföring och att nya samarbeten uppstår. Samarbete mellan forskargrupper kan också stimuleras med ekonomiska medel. Till exempel forskningsanslag till projekt, tjänster eller utrustning som kräver samarbete mellan forskargrupper som huvudsakligen använder respektive inte använder djurförsök. Syftet är då att främja kunskapsutbyte och bidra till att djurförsök ersätts genom att forskargrupperna tillsammans utvecklar nya metoder eller implementerar redan tillgängliga metoder på nya områden. Nationella kommittén får inte finansiera forskning. I den här typen av insatser krävs därför målinriktat samarbete med andra aktörer där 3R-centret kan anta en brobyggande och koordinerad roll.

Exempel på konkreta insatser för ökad kunskapsöverföring och samarbete när det gäller djurförsöksfria metoder:

- öka synbarheten i det kontaktnät som finns runt 3R-centret och utveckla centrets funktion som en kontakthubb

- anordna aktiviteter som främjar nätverk och kontakt
- initiera ett nätverk av 3R-ambassadörer från olika verksamheter som knyts till 3R-centret
- initiera lokala 3R-grupper på universitet och andra verksamheter där djurförsök utförs
- verka för ökad finansiering till samarbetsprojekt i syfte att ersätta djurförsök
- anordna helpathons kring specifika frågeställningar.

Helpathon är en slags öppen och kreativ workshop som används för att hitta nya lösningar på en forskningsfråga. På ett helpathon samarbetar deltagare med olika kompetenser från olika forskningsfält, myndigheter och liknande för att kunna se på frågan ur olika synvinklar. Konceptet har utvecklats i Nederländerna och används där i arbetet med att främja djurfri forskning och driva utvecklingen framåt. Nationella kommittén ska ta vara på erfarenheterna från Nederländerna i sitt eget arbete.

Fokusområde B: Djurförsöksfria metoder ska utvecklas och utvärderas i snabbare takt

För att djurförsök ska kunna ersättas krävs att nya metoder utvecklas, men också att metoderna utvärderas så att de anses pålitliga och på så sätt kan börja användas. I vissa fall kan ett djurförsök ersättas med en djurförsöksfri metod i ett ”ett-till-ett-förhållande”, men i många fall ersätts ett djurförsök med en kombination av flera olika djurförsöksfria metoder. Ny teknik eller andra innovationer kan också ersätta djurförsök på helt nya sätt.

För att forskare ska investera tid i att utveckla och utvärdera metoder behövs incitament som visar att detta arbete är viktigt även för den enskilde forskaren. För att hitta och initiera sådana incitament måste Nationella kommittén och 3R-centret arbeta tillsammans med andra aktörer. Samverkan mellan utvecklare, valideringsexperter, blivande användare och regulatoriska myndigheter är en viktig faktor för att påskynda processen.

Nationella kommittén och 3R-centret kan också på egen hand främja validering eller annan utvärdering av metoder genom olika kommunikationsinsatser, där man på ett enkelt och pedagogiskt sätt visar och talar om vilka krav som ställs på olika typer av metoder.

Delmål och exempel på insatser:

B1. Verka för ökade incitament för utveckling och utvärdering av djurförsöksfria metoder

Nationella kommittén ska verka för en ökning av finansiella, publikationsmässiga och andra incitament för att utveckla och utvärdera djurförsöksfria metoder. Nationella

kommittén ska också vara ett stöd för forskare vid utveckling och utvärdering av metoder som kan ersätta djurförsök.

För att arbete med utveckling och utvärdering av djurförsöksfria metoder ska drivas framåt i snabbare takt och nya forskningsområden omfattas krävs tydliga incitament, inte bara i form av stöd utan också i form av finansiering, en ökad acceptans och möjlighet att publicera resultat från djurförsöksfri forskning. Nationella kommittén får inte finansiera forskning och står därför utan möjlighet att direkt påverka nivån på medel. Det här arbetet kräver därför ett målinriktat samarbete med andra aktörer.

Exempel på konkreta insatser för ökade incitament för utveckling och utvärdering av djurförsöksfria metoder:

- genom information, samtal, nätverk och möjlighet att ställa frågor, underlätta för forskare att utveckla och utvärdera djurförsöksfria och helt djurfria metoder
- verka för ökade medel och fler typer av anslag för utveckling av djurförsöksfria och helt djurfria metoder
- verka för implementering av 3R som ett bedömningskriterium i utlysningar där ansökningar som inkluderar djurförsök förekommer
- verka för ökade medel och mer flexibla anslag till utvärdering av djurförsöksfria och helt djurfria metoder
- verka för instiftandet av 3R-pris med fokus på att ersätta och minska djurförsök
- skapa kontakt och föra samtal med redaktörer och granskare på vetenskapliga tidskrifter.

B2. Verka för ökat samarbete mellan olika aktörer i utveckling och utvärdering av djurförsöksfria metoder

Nationella kommittén ska verka för ökat samarbete mellan metodutvecklare, valideringsexperten, användare och myndigheter för att underlätta informationsutbyte och säkerställa att regulatoriska behov för att ersätta djurförsök tillgodoses.

Exempel på konkreta insatser för ökat samarbete mellan olika aktörer i utveckling och utvärdering av djurförsöksfria metoder:

- använda 3R-centrets uppdrag som nationell kontaktpunkt för PARERE-nätverket för att lyfta frågor om utveckling och utvärdering av metoder för regulatoriskt ändamål såväl nationellt som på EU-nivå
- anordna möten och samtal för att underlätta samarbete mellan metodutvecklare, valideringsexperten och myndigheter
- verka för att myndigheter får möjlighet att identifiera och dokumentera behov av metodutveckling så att denna information kan delas med andra intressenter
- anordna möten och samtal mellan myndigheter för att lyfta såväl problemområden som goda exempel

- identifiera områden där det används många djur eller där svårhetsgraden är avsevärd som underlag för samtal med myndigheter och metodutvecklare
- anordna möten och samtal om guidedokument och standarder med användare och berörda myndigheter.

B3. Sprida information om utvärdering och formell validering av metoder samt olika myndigheters regler och krav

Nationella kommittén ska genom främst 3R-centrets kanaler sprida information riktad till olika målgrupper; hur metoder kan utvärderas, den formella valideringsprocessen samt vilka krav på utvärdering som krävs vid användning av en metod för olika syften.

Exempel på konkreta insatser för att sprida information om utvärdering och formell validering av metoder samt olika myndigheters regler och krav:

- upprätthålla, och vid behov utöka, 3R-centrets utbud av informationstillfällen och -material om utvärdering och formell validering av djurförsöksfria och helt djurfria metoder
- sprida information om och från myndigheter och organisationer som arbetar med validering och standardisering så att detta arbete och dess resultat blir känt för fler aktörer
- inkludera information och samtal om utvärdering av metoder i andra insatser som berör djurförsöksfria metoder, så som utbildningsmaterial.

Fokusområde C: Djurförsöksfria metoder ska implementeras och ersätta djurförsök så snart det är vetenskapligt möjligt

Att nya metoder utvecklas och utvärderas är en förutsättning för att djurförsök ska kunna ersättas, men arbetet stannar inte där. För att öka tillämpningen av en ny metod behöver information om metoden – att den finns och vad den kan användas till – nå nya potentiella användare. Innan metoden kan implementeras i en verksamhet kan det också behövas nya investeringar i exempelvis infrastruktur eller kompetens.

I en övergångsperiod när en forskare börjar använda nya djurförsöksfria metoder behöver hen dels kunna vara säker på att klara sin finansiering även om publikationstakten tillfälligt går ner och dels veta att resultat som tas fram med de nya metoderna accepteras. Om en ny metod ska kunna användas regulatoriskt måste det också finnas öppningar i lagstiftningen som medger att djurförsök kan ersättas med andra metoder så länge de är likvärdiga och uppfyller lagstiftningens krav.

Det finns områden där den djurförsöksfria tekniken kommit långt, men där de nya metoderna ännu inte har implementerats. Ett sådant exempel är antikroppar, som idag ofta produceras i djur men där det finns tekniker för djurförsöksfri produktion. Här handlar det inte om utveckling av nya metoder utan om att hjälpa användare att

välja ett djurförsöksfritt alternativ. Till exempel genom satsningar för utvärdering och optimering av nya antikroppar i befintliga metoder och satsningar på gemensam infrastruktur.

Delmål och exempel på insatser:

C1. Verka för ökade möjligheter och incitament att ersätta djurförsök

Nationella kommittén ska verka för en ökning av finansiella, publikationsmässiga och andra incitament för att underlätta ersättandet av djurförsök. Nationella kommittén ska också vara ett stöd för forskare i arbetet med att ersätta djurförsök.

Nationella kommittén och 3R-centret ska stötta forskare i arbetet med att ersätta djurförsök men för att fler djurförsök ska ersättas krävs tydliga incitament, inte bara i form av stöd utan också i form av finansiering riktad till djurförsöksfri eller helt djurfri forskning i separata utlysningar eller som en reserverad del. Andra former av finansiering som kan användas är övergångsfinansiering för forskargrupper som ska byta från en djurbaserad till en djurförsöksfri metod, och finansiering till gemensam forskningsinfrastruktur för att fler forskargrupper ska få tillgång till djurförsöksfria metoder. Nationella kommittén får inte finansiera forskning och behöver för dessa insatser verka genom samarbete med andra aktörer.

Exempel på konkreta insatser för ökade möjligheter och incitament att ersätta djurförsök:

- genom information, samtal, nätverk och möjlighet att ställa frågor till experter, underlätta för forskare att implementera djurförsöksfria och helt djurfria metoder
- lyfta konkreta exempel på ekonomiska fördelar med djurförsöksfria metoder, vilka kostnader ett byte från djurförsök till djurförsöksfria metoder kan innebära inom olika områden och inom vilken tidsram de initiala investeringar som krävs blir lönsamma
- verka för att universitet, via sina regleringsbrev eller på annat sätt, åläggs att ta fram 3R-strategier för sitt arbete samt att de myndigheter som redan har 3R-strategier uppdaterar dessa
- verka för ökad finansiering specifikt till forskning som använder, samarbetar kring eller tillgängliggör infrastruktur för djurförsöksfria eller helt djurfria metoder
- verka för att fler vetenskapliga tidskrifter inför ett transparent tillvägagångssätt vid granskning av publikationer så att det blir tydligt när nya djurförsök har efterfrågats i granskningsprocessen
- bidra till arbetet med färdplaner och liknande strategiska dokument på nationell och europeisk nivå.

C2. Verka för att djurförsöksfria metoder som finns tillgängliga implementeras i högre grad

Verka för att tillgängliga djurförsöksfria metoder implementeras och börjar användas i högre grad än de gör idag. Initialt gäller det utveckling och produktion av antikroppar, toxicitetstester för riskbedömning samt användning av djurförsöksfria sjukdomsmodeller.

Exempel på konkreta insatser för att djurförsöksfria metoder som finns tillgängliga ska implementeras i högre grad:

- ta fram råd och rekommendationer om användning av djurförsöksfria och helt djurfria metoder
- ta fram informationsmaterial, utbildningsinsatser, stödmaterial och tillfällen för samtal i och mellan djurskyddsorgan samt för tillståndshavare och föreståndare
- ta fram informationsmaterial, utbildningsinsatser, stödmaterial och tillfällen för samtal i och mellan de regionala djurförsöksetiska nämnderna
- starta dialog med core facilities för exempelvis cellodling om deras möjliga roll som kunskapsbärare och vilken effekt den kan ha för att ersätta djurförsök.

C3. Verka för att lagstiftning och regelverk uppdateras för användning av djurförsöksfria metoder

Nationella kommittén ska verka för att lagstiftning och regelverk uppdateras för att underlätta implementering av nya djurförsöksfria metoder, samt att forskare och andra användare får tydlig och begriplig information om myndigheters krav.

Exempel på konkreta insatser för att lagstiftning och regelverk ska uppdateras för användning av djurförsöksfria metoder:

- upprätthålla, och när så är möjligt utöka, 3R-centrets pågående stöd till myndigheter i deras arbete med att ersätta djurförsök
- sprida information om olika myndigheters regelverk och krav i relation till säkerhetstester och vilken djuranvändning den innebär
- verka för att relevanta myndigheter får möjlighet att delta i arbete med att identifiera lagstiftning som behöver uppdateras för att möjliggöra användning av data från djurförsöksfria metoder
- verka för att relevanta myndigheter får större möjligheter att delta i 3R-relaterat arbete på EU- och global nivå.